

İslam'a Göre Para ve Kredi Politikası

Ahmet EFE*

ÖZ

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde para ve kredi politikaları, genelde batılı ülke uygulamalarından esinlenerek çoğunlukla da IMF ve Dünya Bankası kredilerinden yararlanmak için ön şartlara bağlı olarak oluşturulmaktadır. Bu çalışmamızda İslami bakış açısıyla İslam ekonomisi kapsamında para ve kredi politikası incelenmektedir. İddiamız, İslam'a uygun para ve kredi politikası oluşturmanın olanaklı olduğudur. Buna göre dünya hayatını merkeze alarak diğer her şeyi dünyadaki maddi kazanımlar açısından araçsallaştıran politika çerçevesine nazaran dünyayı, geçici dünya hayatını ve bütün gereklerini ebedi olan ahiret hayatını kazanmak için bir araç olarak görerek her iki hayatı da değerleri kadar önem veren İslami yaklaşımın üstünlüğü ortaya konulmaktadır. Dolayısıyla, para ve kredi politikaları da, ekonomide israfi ve faizi önlemek, üretkenliği ve emeğe dayanan işleri teşvik ederek risklere karşı güvenceye kavuşturmak ve gelir dağılımındaki adaletsizlikleri gidermeye yönelik olarak oluşturulabilirler.

Anahtar Kelimeler: İslam ekonomisi, para politikası, kredi politikası, faiz, kamu mali yönetimi

JEL Sınıflandırması: A19, B49, E59

Monetary and Credit Policy from the Islamic Perspective

ABSTRACT

Monetary and credit policies of developing and underdeveloped countries are taken in general from the best practices of western countries usually as a premise and prerequisites of IMF and World Bank grants or credits. In this study we are studying monetary and credit policies of Islamic Economics. Our argument is that monetary and financial policies can be in congruent with the principles of Islamic Economics. Therefore, in comparing western philosophy that centralizes worldly life in primer focus by subjugating everything that can serve material progress and capital accumulation as means of production or productive relations, with Islamic philosophy that takes world only as a temporary place but worthwhile to the extent that it preserves life of the hereafter by subjugating whatever exist as creature means relation of which should be based on Divine consent. Hence, monetary and credit policies can be developed and used in order to prevent extravaganza and interest based activities, incenting productive and labour based activities, and assuring real economy against deteriorating risks and fixing imbalance and injustices of income distribution system.

Key words: Islamic Economics, monetary policy, credit policy, interest, public finance management

Jel Codes: A19, B49, E59

GİRİŞ

Bir sosyal bilim olarak ekonomi, insanların ve toplumların sahip oldukları sınırlı kaynaklarıyla onların sürekli gelişen sınırsız ihtiyaçlarını karşılama bilimi veya ekonomik tercihleri analiz ederek belirli teori ve kavramlar ışığında değerlendirmek olarak tanımlanabilmektedir. İhtiyaçların özellikle kapitalist

* Dr. CISA, CRISC, PMP, Ankara Kalkınma Ajansı, İç Denetçi, E-posta: icsiacag@gmail.com

(Makale Gönderim Tarihi: 21.09.2017 / Yayına Kabul Tarihi: 07.11.2018)

Doi Number: 10.18657/yonveek.345544

sistemde sürekli çeşitlendirilmesi ve yenilenmesi kaynak temin etme sorununun çözümlenmesini daha da zorlaştırmaktadır. İlk zamanlarda birkaç şeye muhtaç olan insanoğlu teknoloji ve medeniyetin gelişmesiyle birlikte rahatı artarken eşyanın tutsağı haline gelmekte ve sürekli muhtaç kalmaktadır.

Kamu otoriteleri, ekonomik kalkınmanın gerekleri için sürekli yatırımların artması noktasında genişletici politikalar uygularken bütçe açıklarını finanse etmek, enflasyonu kontrol etmek gibi amaçlarla para ve kredi politikalarını sıkça kullanmak durumunda kalmaktadırlar. Bu da finans ve kredi mekanizmalarıyla çözümlenmek üzere başka sorunları doğuracak şekilde önerilmektedir. İnsanlar, kurumlar ve ülkeler için de durum benzerlik arz etmekle birlikte başkalarının hesap vereceği şekilde gelecek nesillere aktarılan borçlanma mekanizması kamu maliyesinin krize girerek ekonomiyi sekteye uğratabilecek şekilde zorlaşmasına neden olabilmektedir.

İnsan ihtiyaçları ve tercihleri kuşkusuz insanın etkisi altında bulunduğu felsefi akımlara göre değişkenlik gösterebildiği gibi uygulanan politikalara göre de farklılaşabilmektedir. Ekonomik tercihlerin piyasaya yansıtılmasında davranışların arkasındaki bilinç düzeyi, algılar, inanışlar ve kültürel değerler kadar para ve kredi politikaları da yatırım ve harcama tercihleri üzerinde etkili olduğundan salt açıdan ekonomik fayda veya objektif kullanım/değişim değerleri ile açıklayabilmek olanaklı değildir. Çünkü iktisat pozitif olduğu kadar normatif ve objektif olduğu kadar subjektif parametrelerin de dikkate alınarak değerlendirildiği bir bilim dalıdır.

İslam ekonomisi bilimsel disiplini alanında, şer'i hukukun muamelat kapsamındaki hükümleri ile birlikte finansman metotları daha ağır bastığından modern iktisat dışında İslam ekonomisi çalışmaları kapsamında nasıl bir analitik yaklaşım gösterilmesi gerektiği de henüz tam olarak netleşebilmiş değildir. Örneğin modern iktisadi kuramlara benzer analizler yapılmadan ve maddi sermaye birikimleri dikkate alınmadan insan huzuru, saadeti ve lezzeti hem dünya hem de ahiret kazançları açısından ele alınarak her an ölümle yüz yüze bulunabilen insanın en önemli sorununun yok olmaktan ve cehennemden kurtulmak olduğunun altı çizilerek insanın elindeki ömür sermayesinin kıt bir kaynak olarak nihaysiz ihtiyaç içerisinde bulunduğu yokluktan kurtulmak ve saadetli ebedi yaşama kavuşturacak şekilde kullanılması gerekliliği üzerinde değerlendirmeler yapılabilir. Dolayısıyla insan dünya hayatından ziyade ahiret hayatını kazanmaya odaklanırken İslam'ın mucizevi bir yönü olarak dünya hayatının da daha saadetli, mutlu ve lezzetli geçirilebildiği ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

İslâm'ın amacı, insanlığın yücelmesi ve insanlık onurunun korunmasıdır. Yüceltme, insanın niteliksel ve niceliksel gelişmesi anlamına gelir. Genel olarak, akıl ve Şeriat'ın her ikisi de birbirini tamamlar ve tüm Şeriat kuralları teorik olarak akıl ve bilgeliğe dayanır. Dahası, İslam'da en iyi karar verme yöntemi istişareye dayanmaktadır. Bu konseptte göre, konsensüs sağlanması ile ilgili olarak, İslam'ın sosyal ve teknik problemleri danışma yoluyla çözmeyi kabul ettiği sonucuna varabiliriz. Kutsal Kur'an emirleri: "*Karşılıklı istişarelerle işlerini*

yürütmek"¹ . Bu, istişare yoluyla karar vermeyi yetkilendiren genel bir yasama kuralıdır. Bu yöntemde genel rasyonel kural ve özel sınırlamalar açıktır. Tüm yeni yasal kurum ve kurallar bu emre göre tanımlanabilir. Prensipten, bazı Şeriat emirlerini düzenlemenin ve Peygamber Efendimiz (SAV) tarafından birçoğunu bırakmanın teolojisi, bu konuya bağlı olarak, farklı zaman ve mekânlarda birçok kısmi emrin mecburiyeti ve yasağının farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Böylece, tüm konular detaylarıyla Ayet ve Hadisler tarafından yasallaştırılmadı; ve onlar hakkında karar vermek, farklı koşulları göz önünde bulundurarak ve insanların durumlarını gözlemleyerek en iyi kararları benimsemenin dürüst akıl ve bilgeliğinin danışma ile çalıştırılmasına bırakılmıştır. Bu, para otoritesinin ve politikasının kurumsallaştırılmasına bir giriş olarak kabul edilebilir. Kuran şunları söyler: “Eğer yapmazsanız, Allah’ın ve elçisinin savaşından haberdar olursunuz: ama geri dönerseniz, sermayenizin toplamına sahip olursunuz: haksız yere anlaşma yapmayacaksınız ve haksız bir şekilde muamele görmeyeceksiniz”². Bidabad’a göre (Bidabad, 2012) Bu ayet, tefecilik (Riba) hakkındadır. Dolayısıyla kişisel para yönetimi seviyesinden para politikasına (hatta uluslararası para ve döviz yönetim seviyesine kadar), benimsenen politikaların, piyasa fiyatının daha fazla olduğu parayla sağlanmaması gerektiğini çıkarsama yoluyla söyleyebiliriz. Faiz düzeni "haksız" ve "adaletsiz" dir. Yani faiz düzeninde hak ve adalet dejenere olur.

Modern iktisat teorisinin sadece dünya hayatıyla ilgili sınırsız ihtiyaçların sınırlı kaynaklarla karşılanabilmesi noktasında analizler yaparken, İslam ekonomisi dünya hayatını değil aynı zamanda ahiret hayatını da gözetirken ahiret hayatını dünya hayatına öncülleyen ve dünya hayatını da ahiretin bir tarlası bir mezarı gibi eldeki kaynaklardan birisi olarak değerlendirmek durumundadır. Kamu maliyesi de kapitalist üretim biçiminin ürünü ve gereklilikleri olan faiz düzenine uygun para ve maliye politikalarının uygulanmasıyla dünya hayatına bakan ve dünyevi işlemleri kolaylaştırmaya yönelik çözümler üzerinde odaklanmak durumunda kalmaktadır.

İslam’daki temel yaklaşım da bu noktada her gün verilmiş olan yirmi dört saatlik ömür de bir kıt sermaye olarak ele alınmakta ancak bu sermaye ile ebedi bir hayatı dünyalar kadar bağlar ve bahçeler kazanma imkânı sunan bir fırsat olarak ele alınmaktadır. Kamu maliyesi ve devlet örgütleri de insan hayatını kolaylaştırmaya ve güvenceye almaya çalışırken insanın geçici bir misafir ve uzun bir yolculuğa çıkarken ciddi olarak manevi hazırlık içerisinde olmasını gözden kaçırmamalıdır. Bu bakış açısıyla İslam ekonomisi ilkelerine uygun olması için mevcut para ve kredi politikalarında değişim gerekip gerekmediği hususu araştırma konusu yapılmıştır.

1. METODOLOJİ

Araştırmamızda betimleyici ve ilişki arayıcı mantıksal analiz metotları

¹ - Şura Suresi, Ayet 38. وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ.

² Bakara Suresi, Ayet 279.

فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِخَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِنْ تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُؤُسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ

kullanılmaktadır. Öncelikle İslam ekonomisi tanımı yapılarak para ve maliye politikalarının İslam ekonomisi kapsamında nasıl ele alındığı ile ilgili literatür analizi de yapılmaktadır. Ebsco veri tabanında yabancı literatür taraması yapılmıştır. Buna göre "*islamic economics*" olarak yapılan aramada 189 adet makale, "*monetary policy*" olarak yapılan aramada 65,938 adet makale, "*credit policy*" olarak yapılan aramada 3,821 adet makale, "*monetary and credit policy*" olarak yapılan taramada 38 yayın, "*islamic monetary policy*" olarak yapılan taramada ise 144 sonuç ve "*islamic credit policy*" olarak yapılan taramada ise 2 sonuç çıkmıştır. Türkçe literatür araştırması için de "*İslam ekonomisi*" olarak yapılan aramada 10 adet makale, "*para politikası*" olarak yapılan taramada 478 makale, "*kredi politikası*" olarak yapılan taramada 4 yayın ve "*İslam para ve kredi politikası*" olarak yapılan aramada ise hiç yayın olmadığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla araştırma alanında yeterli düzeyde yabancı yayın varken Türkçe literatürde yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. Bu husus da kuşkusuz yaptığımız çalışmanın Türkçe literatüre olan katkısının önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu çalışmamızda temel amaç, İslam ekonomisinin para ve kredi politikaları boyutuna dair detaylı bir çalışma yapmak değildir. Bu nedenle de İslam ekonomisi disiplini üzerinde yaptığımız bu araştırmayla ekonominin para ve kredi boyutuyla literatüre katkıda bulunmak gerektiği düşünülmüştür. Henüz İslam ekonomisi bile tam olarak anlaşılamamışken para ve kredi politikalarının detaylı bir şekilde bir makalede ele alınması olanaklı değildir. Ancak İslam ekonomisi bağlamında para ve kredi politikalarının temel esaslarından yararlanarak bir takım değerlendirmeler yapılması olanaklı görülmüştür.

Buna göre araştırma sorumuz "*İslam'a uygun para ve kredi politikası tesis edilebilir mi?*" şeklinde belirlenmiştir. Bu araştırma sorusuna cevap aranırken öncelikle İslam ekonomisiyle ilgili sorunlar değerlendirilerek araştırma problemi yapılandırılmakta; modern ekonominin temelleri konuyla ilişkisi bağlamında değerlendirilmekte ve İslam'a uygun para ve kredi politikaları incelenerek genel bir değerlendirme yapılmaya çalışılmaktadır.

2. ARAŞTIRMA PROBLEMİ

Araştırmamızda, Müslümanların ekonomik davranışlarının kaynaklarında neler olduğu ve bunun İslami perspektiften para ve ekonomi politikası ile ilgili bir takım analizlerle çözümlenmesinin olanaklı olup olmadığı araştırılmaktadır. Çalışmamızın hareket noktası da İslam toplumlarında daha çok batı kaynaklı sistem, yaklaşım ve politika paketleri ile kurumsal yapılanmalardan çoğunlukla sonuç alınamaması ve İslam ülkelerinin batılı merkez kapitalist ülkelere göre üretici olmaktan çok tüketici ve çevre toplulukları gibi görünmeleridir. Kısacası kapitalizmin ve modern ekonominin Müslüman ülkelerin uygulamalarını biçimlendirebildiği araştırma varsayımı olarak kabul edilmektedir.

Bunun yanı sıra, bazı araştırmacıların da ifade ettiği üzere, Müslümanların maddi olarak geri kalmışlıkları ve aralarında birliğin olmamasının aslında onları arzuladıkları caddede ilerlemelerini sağlayabilecek olan Kuran'ın Dünya görüşünden uzaklaşmış olmalarıdır (Shittu, 2014, s. 240). Merkez

kapitalist ülkelerin ilerlemelerinin dayanağı onların uyguladıkları politika ve uygulamaların bir sonucu olduğu varsayımından hareketle Müslüman ülkeler de kendi öz değerlerinden uzaklaşırken ne tam bir batı ülkesi olabilmekte ve ne de Müslümanlığı yaşayabilmektedir.

İslam ekonomistlerinin batı felsefesiyle verilen eğitim süreçlerinden geçmesi onların aynı gözlükle ekonomik ve parasal ilişkilere bakmalarına neden olduğundan dolayı temel sorun aslında eğitim sisteminde yatmaktadır. Çoğu Müslüman çocuklar günümüzde batı tarzı materyalist felsefeyle yoğrulmuş olarak seküler anlayışla eğitilmektedir. Batı tarzı bilginin asimilasyonu için İslam Konferansı Örgütü tarafından Pakistan ile Malezya da İslam Üniversiteleri kurulmuştur. Amaçları ise batı bilgisi ile İslami bilgiyi enterge etmektir (Zaman, 2012, s. 144). Buna benzer eğitim kurumlarının Türkiye’de de son on yılda giderek yoğunlaşan ve derinleşen bir yaklaşımla nicelik ve niteliklerini arttırdıkları söylenebilir. Örgün eğitimdeki müfredat değişikliklerin yanı sıra İmam hatip liseleri ile İslami İlimler Fakültelerine olan talebin birkaç kat artması bunun bir kanıtıdır.

İslam ekonomisinin bir bilimsel disiplin olarak geliştirilmesinde ciddi krizler olduğunu gösteren kanıtlar da mevcuttur. Bunun temel sebebi ise Müslüman ekonomistlerin çoğunun batı ekonomisinin özünü ve dayandığı materyalist felsefeyi sorgulamadan kabul etmelerinde yatmaktadır. Bu nedenle metodolojik olarak alt yapıyı oluşturan varsayımlar yanlış olduğundan İslami bakış açısı ve felsefesiyle çatışmaktadır. Bu çatışma henüz iyice bilinir değildir ve çatışan bilgi alanlarındaki bu sorunu çözmeye yönelik çabalar da başarısız olmaktadır (Zaman, 2012, s. 143). İslam’ın özü olan tevhit anlayışı, imtihan bilinci, illet-hikmet ayırımı ve ihlas gibi temellerin özümsemesiyle birlikte bu sorunlar da giderilebilecektir. İslam ekonomisi çalışmalarının başarısız olmasının bir nedeni de modern ekonominin epistemolojik ve sosyo-tarihsel temellerini yani kökündeki meta-ilkeleri başarılı bir şekilde kapatmadan onları İslam’ın normatif pozisyonuna göre dönüştürememesidir. Al-Attas’a göre, bilginin İslamlaştırılması için modern ekonominin kökünde yer alan felsefi temeller İslam’ın metafizik ve değerbilimsel (axiological) çerçevesine göre kritik bir şekilde ayarlanması gerekir (Jha, 2013, s. 171).

Bazı araştırmacılar ise İslam ekonomisi ile ilgili çalışmalarda stratejik vizyon eksikliği sorunu olduğu tespiti yapmıştır. Buna göre, teorileştirilme çabalarının metodolojik olarak doğru olmadığı, aslında yapılması gerekenin “*islam ekonomi teorisi*” değil, “*ekonominin İslami teorisi*” olduğu iddia edilmiştir. Bunun için de insanın ekonomik davranışının incelenmesi gerektiğinden İslam ekonomisinin bu sorunu çözebilmesi için öncelikle fizik ve matematik gibi pozitif fenlerden ayrılarak biyoloji, sosyoloji, psikoloji ve felsefe gibi insan yaşamını konu edinen bilimlerle ilgilenmesi gerektiği savunulmuştur (Khan, 2013).

İslam’ın kendisine has karakteristiği olmasından dolayı, modern ekonomi yaklaşımından ,ayrıştığı iddiası çerçevesinde yapılan bir araştırmada; “*İslâm’ın bütünlüğü nazar-ı itibara alınmadan ve İslâm bütün boyutlarıyla hayata taşınmadan yapılan iktisat çalışmaları, “İslâm kapitalizmi” veya “faizsiz ve*

zekâtlı kapitalizm” olmaktan öteye geçemeyeceği” sonucuna varılmıştır (Çayıroğlu, 2014).

Konuyla ilgili eleştiri yapanlardan bazıları çok ileri de gitmişlerdir. Örneğin Sohrab Behdad, İslam ekonomisinin İran’da uygulama teşebbüsleri hakkında bahsederken “İslam ekonomisinin geçerli bir sosyal alternatif oluşturma kabiliyetinden yoksun olduğu açıkça ortadadır” şeklinde ifade kullanmış ve Timur Kuran da benzer şekilde İslam ekonomisinin öz ve içerikten yoksun olduğunu ve İslam ekonomisi çalışmalarının da aslında farklılaştırılmış bir İslam kimliği oluşturma çabaları olduğunu ileri sürmüştür (Zaman, 2012, s. 145).

İslami bankacılık, geleneksel bankacılık sistemine üstün bir alternatif olarak önerilmesine rağmen, uygulamada beklentileri karşılayamamıştır. Bunun nedeni, İslam ekonomisi ve finansı lehindeki tartışmanın esas itibariyle iktisadi olmaktan çok dünyanın çeşitli bölgelerindeki Müslüman kimliğini korumaya yönelik olmasıdır. Türkiye’nin İslami finans deneyimi, 1980’lerin ortasında finansal liberalleşme politikasının bir parçası olarak başlamıştır. Ne var ki, İslami finans ve bankacılık bugüne kadar istenen gelişme düzeyine ulaşamamıştır (Ökte, 2010).

Yukarıda İslam ekonomisi ile ilgili problem analizi kapsamında değerlendirilen Müslüman toplumların geri kalmışlıklarının nedenleri üzerine pek çok analiz yapılmış olduğu kuşkusuzdur. Belirtilen problem alanlarıyla ilgili analizlerin bir makaleye konu edilmesi de imkânsızdır. Ancak ekonomik sorunların çözümü için genelde çeşitli politika paketleri ile kurumsal yapılar üzerinde durulurken İslam ekonomisinin çözüm sağlama kabiliyetinin göz ardı edilmesi bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmada özellikle İslam ekonomisinin para ve kredi politikası noktasında ele alınmadığı tespitinden hareketle bu alanda modern ve İslami olan politika ve araçlar arasındaki çelişki ve çatışma durumunun olup olmadığı ve varsa bunun nasıl çözülebileceği araştırma sorunsalı olarak ele alınmaktadır. Bu kapsamda öncelikle din-ekonomi-şariat ilişkisinden hareketle İslam ekonomisi betimleyici ve ilişkisellikleri bağlamında değerlendirmeler yapılmakta; parasal istikrar için uygulanması gereken para politikasının araç ve yöntemleri ele alınmakta; enflasyonla mücadele hedeflemesi analiz edilmekte; parasal genişlemenin kaynakları irdelenmekte ve kredi politikasının İslam ekonomisi kapsamında analizleri yapılmaktadır.

3. İSLAM EKONOMİSİ

İslam ekonomisi kapsamında değerlendirilebilecek çalışmalar, Gazali, İbn-i Haldun ve İbn-i Kayyım zamanına kadar inmektedir. Ancak, daha iyi organize edilmiş, sistematik ve çağdaş İslam ekonomisi paradigması, özellikle Müslüman ülkelerin koloni sonrası dönemde bağımsızlıklarını kazanmalarından sonra 20.yy. ikinci döneminde ortaya çıkmıştır. İslam ekonomisi temel bilgilerini Kuran, sünnet, icma, kıyas ve içtihat denilen beş ana kaynaktan almaktadır (Aström, 2011).

Bir bağımsız disiplin olarak İslam ekonomisi, sistematik bir kaynak ve dayanağa ihtiyaç duyduğundan dolayı kaçınılmaz olarak İslami teoloji ve hukukla

bağlanmışır. İslam economicileri finansman ve geniş ölçekli risk paylaşımına dayanan katılımsı finansal sistem modelleri ile gelirken İslam fıkıhçıları ise daha çok geleneksel araçların kullanımı veya Şeriata uygun olan türevlerle ilgilenmektedirler. Bu çabalar da İslami finansmanın geleneksel statükoya yavaşmasına ve finansal aracılığın alternatif sistemlerinden uzaklaşmaya neden olmuştur. Ancak bu durum İslam ekonomisinin yeni bir paradigma olarak gelişmesine katkıda bulunmamasına rağmen süreç tersine çevrilebilir (Nienhaus, 2013, s. 169).

İslam ekonomisinin kişisel şüura bağlı bir değer merkezli disiplin olduğu iddia edilirken bunun aynı zamanda pozitivist objektiflik ve değere karşı tarafsız bir iklimde ekonomik teori ve politikaların yerleştirildiği düşünceleri de reddetmektedir. İslam ekonomisi, dini etik değerlerin kaynağı olarak kabul ederek etik ve dini yaklaşımları kendi teorik ve aynı zamanda politikasında birleştirmeyi hedeflemektedir. Ancak çağdaş İslam ekonomisi çalışmalarından çok azında bu şekildeki bir yaklaşımla etik değerler ekonomik analizlere dâhil edilmektedir (Haneef & Furqani, 2009).

İslam, ekonomik gelişme ve refah için bir model insan portresi önermediği gibi, sadece en uygun insan modelini mahsul verecek ilkeleri koymakla yetinmiştir (Ansari, 1994, s. 398). Evet, İslam'a göre insanın hayatındaki temel problem, yaradılışı ve dolayısıyla genetik kabiliyet ve duyguları ile ilgilidir. Çünkü bu problem, kişisel içgüdülerin birbirinden farklılık göstermelerinden dolayı, ihtiyaçların giderilmesinde insanın mutluluğunun çoğunlukla genel toplumsal çıkarlar ile çelişmesinden kaynaklanmaktadır. Çözüm yolu olan dininden kasıt ise saf, katıksız olan tevhit dinidir ki bu din, kişisel içgüdüler, bireysel ihtiyaçlar ile genel sosyal çıkarlar ve pratik sonuçlar arasında bir uyum sağlayabilmekte ve insanın kendisi ile bütün varlıkların barış içerisinde yaşamasının anahtarlarını vermektedir. İnsanın felsefi, psikolojik ve sosyolojik düşüncelerine göre şekillenen ve bütün hayatı örgüleyen sosyal düzenin bir parçası olması niteliğiyle İslam Ekonomisi de, bu düzenin genel çerçevesi ve yansımaları olarak ortaya çıkmaktadır.

Bugün iktisadi açıdan kabul edilen şudur ki; toplumsal kalkınma, maddi ve manevi veçheleri ile sosyal, kültürel, ahlaki ve hukuki bünyesinde gelişmenin iktisadi bir sonucu ancak olabilir. Manevi ve ahlaki cephesi ile kültürel ve sosyal cephesi gelişmemiş bir cemiyetin sırf iktisadi cephesini kaldırmak mümkün değildir (Nakvi, 1985, s. 27). Durum böyle olunca, ister istemez aslında birbiriyle barışık, birbirinin kaynağı ve dayanağı olan madde ve mana üzerine birlikte eğilmek, cemiyetin iktisadi bünyesi ile birlikte sosyal, kültürel ve ahlaki bünyesini incelemek gerekmektedir.

Müslüman ülkelerde ciddi ekonomik krizlerin olması ve teorik olarak İslam ekonomisinin başarılı görünmemesinin temel sebebi üzerinde yapılan araştırmalarda, bunun asıl nedeninin çoğu Müslüman ekonomistin gerçek imana sahip olmamasından dolayı kapitalist batı toplumlarında üretilmiş ideolojileri çok sorgulamadan kabul etmelerinden kaynaklandığı ortaya konulmuştur (Zaman, 2012). Bu nedenle de İslam'ın inanç ve yaşayışının temel dinamikleri ve

ilkelerinin ana kaynağı olan düşünsel ve felsefi alt yapısının analiz edilerek buna göre bir çözümleme yapılması ihtiyaç olarak görülmektedir.

4. PARA POLİTİKASI

Mal, emek, sermaye ve para piyasaları olarak dört kısma ayrılan piyasalar içerisinde para piyasasına hâkim olanlar, genellikle diğer piyasalara da hâkim olabilmişlerdir. Bu nedenle de para politikaları büyük önem taşımaktadır. Para politikası, paranın arz ve talebini, dolayısıyla değerini ayarlamayı da ifade eder. Bunun en başta gelen amacı da fiyat istikrarını ve tam istihdamı sağlamaktır. Ödemeler dengesinin, iktisadi büyümenin ve gelir bölüşümünde adaletin sağlanması da para politikası hedefleri arasındadır. Para talebini bir ekonomide kişi, İşletme veya çeşitli kurumların muamele, ihtiyat veya spekülasyon güdüleriyle nakit olarak para tutmaları oluşturmaktadır. Para arzı ise, piyasadaki kâğıt ve ufaklık para ile bankaların oluşturduğu kaydi paranın toplamıdır. Merkez Bankası, çeşitli araçlar ile para arzını ve para talebini dengelemeye çalışır.

İslam'ın gerektirdiği iktisadi düzen, faiz sistemini kabul etmediği için faiz dinamikleriyle işletilen kapitalist bir ekonomide para arzını veya kredi hacmini genişletecek veya daraltacak para politikası araçlarına sahip olmayabilir. Disponibilite, kredi seviyeleri ve ikinci kırdırma (reeskont) oranlarını kullanarak veya açık piyasa işlemleri yoluyla para arzını etkileyemeyeceğine göre, ancak Faizsiz Finans Kurumları için zorunlu karşılık uygulaması varsa bu yolla müdahalesi olabilir. Ayrıca, Moneterist ekolün öncüsü Milton Friedman'ın "Money Rule" diye ifade ettiği para arzının GSMH' nin artış oranına göre artması gibi ancak belli bir sistem dâhilinde para arzının artışı mümkün olabilmelidir. Yoksa para arzının daha serbest bir şekilde artırılması imkânı verildiği zaman, fazla artışların önüne geçilemeyecek ve faizsiz bir sistemin olmazsa olmaz denebilecek kadar önemli olan sıfır düzeyinde enflasyonun tutturulması imkânsız hale gelebilir. Bazı iktisatçılar (Atılgan, 1996, s. 148) açık bütçe politikası izlenmesi yoluyla da para arzının genişletilebileceği düşüncesinde olsalar da bu durumun enflasyonu körükleyeceği söz konusu olacağından dolayı açık finansman şekli makbul olmamaktadır.

Geleneksel iktisatla aynı şekilde, İslam ekonomisinde enflasyon, istihdam veya ekonomik büyüme gibi önemli ekonomik değişkenleri hedeflemek için bazı politikalar kullanmamız gerekir. Dolayısıyla, para politikası, İslam ekonomisinde istikrar ve büyüme oluşturmak için önemli bir rol oynamalıdır. Ancak, İslam ekonomisinin temel dayanaklarından biri olarak çıkarların yasaklanması, para politikasının araç ve mekanizmasını geleneksel ekonomiden farklı kılmaktadır. Chapra kitabında (Chapra, 1983), İslami ekonomide faiz oranının bulunmaması ve Zekat gibi bazı kurumların varlığının paraya yönelik spekülative talebi en aza indirdiğini ve İslam ekonomisinde paraya karşı toplam talebi daha istikrarlı hale getirdiğini savunuyor. Bu şekilde, İslam ekonomisinde para talebi sadece işlem talebini ve spekülative talebi içerir. Bu bakış açısının bir sonucu olarak Chapra, İslami ekonomik sistemde parasal genişleme araçlarının para politikasının yürütülmesinde ana rolü oynadığını öne sürmektedir. Benzer şekilde, Mohamed Ariff, İslam ekonomisinde paranın kontrol edilmesiyle para politikasının

yürütülmesi gerektiğine ve faiz bazlı araçların kullanılmasına gerek olmadığını düşünmektedir. Makalesinde (Ariff, 1982), modern parasal analizle onun görüşünü şöyle destekliyor: “Chicago okulunun yeni monetaristi, en önemli olan para stoku olduğunu vurguladı. Bu açıklamanın, faiz oranındaki herhangi bir rolü reddeden bir İslam ekonomisi için önemli sonuçları vardır.”

Ausaf Ahmad kitabında, İslami ekonomide açık pazar operasyonunun benimsenmesi için iki ana sorunu belirtmektedir. Birincisi kavramsal problemdir, çünkü faiz oranı araçları İslam ekonomisi ile bağdaşmaz, ikincisi ise kurumsal bir problemdir, çünkü çoğu İslam ülkesinde finansal piyasa az gelişmiştir. İkinci sorun, birçok İslam ülkesinde hala bir kaygı kaynağı olmakla birlikte, ilk sorun neredeyse çözülmüştür. Genellikle İslami hükümetler, kâr paylaşımı temelinde ticari hisse veya Müşareke sertifikaları yayınlar. Dolayısıyla, hükümet ekonomideki para hacmini düşürmek istediğinde, bu sertifikaları kamuya satıyor ve hükümet para arzını genişletmek istediğinde, bu ticari hisseleri insanlardan alacak. Bu ticari hisselerin kâr oranı, para politikası sürecindeki faiz oranı rolünü oynar ve bu oranı değiştirerek, merkez bankası bu sertifikaları almaya veya satmaya ikna edebilir. Önemli olan, merkez bankasının bazı üretken ekonomik projelere dayanarak tüm belgeleri ve sertifikaları vermesidir, aksi takdirde kâr paylaşımı ilkesi dozu işe yaramaz (Ahmad, 2000).

Kuran’da dürüstlük ve adil davranış değer tespitleri dâhil her türlü durumda esas alınması gerektiği “*tam ölçüyü ve tartıyı adil bir şekilde yap*” (6:152) şeklinde ifade edilmektedir. Bu ilke sadece ticari alışverişlerde mal alınıp satılırken yapılan tartı ve ölçü işlemlerinde değil aynı zamanda değer ölçüsü olan parasal politikada da esas alınmak zorundadır. Buna göre, tam anlamda parasal araçların kullanımını satın alma gücüyle ilişkilendirilmelidir. Dolayısıyla, hükümetler parasal istikrar ve para politikası disiplini paranın değeri ve satın alma gücünün korumak amacıyla alınacak önlemlerle sağlamak durumundadır (Ökte, 2010, s. 188). Miktar teorisi dikkate alındığında reel ekonomi ile parasal ekonominin dinamiklerinin birbiriyle bağlı olduğu görülmektedir. Burada dikkat edilecek husus, miktar teorisi gibi akıl ve hikmete dayanan ispatlanmış olguların “*mizanı şaşmamak*”³ gibi temel İslami ilkelere dayandırılabilirdir.

Paranın kendisi finansal anlamda bir sermaye olmaktan ziyade bir değere sahiptir. Para iş ve yatırım sürecine alındıktan sonra sermaye olarak anlamlandırılabilir. Dolayısıyla, borçlanma yoluyla yapılan bir yatırım veya teşebbüste kullanılan para, sermaye değil borç olarak pasif bir değere sahiptir. Müslümanlar, mal ve hizmet satın almak ve iş yatırımlarına teşebbüs etmek noktasında teşvik edilmekte iken parayı pasif tutmak ve kenarda biriktirmekten caydırılmaktadırlar. Çünkü parayı ve eldeki serveti biriktirmek ve saymasından zevk almak kabul edilebilir bir davranış değildir.

Her hangi bir ekonomide, özel yatırımlar iki şekilde gerçekleştirilmektedir. Aktif yatırımlar ki bunlarda bir veya birkaç insan kendi

³ Rahman Suresi, Ayet 8,9: ﴿وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ﴾

sermayeleriyle iş kurmakta ve kendi emek ve tecrübeleriyle kar elde ederek geçimlerini sağlamaya çalışırlar. Bir de pasif yatırımlar var ki yatırımcı sadece sermaye ortaya koyar ve bunun dışına hiçbir risk almadan garantili getirisini elde eder. Bu pasif yatırımcıların üç seçeneği bulunur. Ya bankaya mevduatını yatırır, ya borçlanma senedi alır veya bir şirketin hisse sentlerini alır. İslam ekonomisinde ile pasif yatırımlardan ilk iki seçenek riba yani faiz olarak yasaklanmışken üçüncü seçenek ile aktif yatırımların hepsi kabul edilebilir bir yatırımdır (Ökte, 2010, s. 193).

İzlenecek olan para politikasını ve enflasyonu da kökten etkileyecek olan en önemli husus, kâğıt veya altın vb. gibi paranın cinsinin belirlenmesi konusudur. Paranın, arzı fazla değişmeyen madenler cinsinden olması, para politikası ve fiyatlar genel seviyesi ile ilgili pek çok sorunu çözebilecek potansiyeli doğurmaktadır. Aristo ve birçok İslam hukukçusu, paranın ancak altın olması gerektiği konusunda ittifak halindedirler. Ancak, Hanefî mezhebinin müçtehitlerinden olan İmam-ı Muhammed'e göre, diğer madenlerden yapılan madeni paralar da kabul edilebilir. İslam iktisadında paranın en önemli fonksiyonu, tasarruf fonksiyonundan çok mübadele aracı olmasında yatmaktadır. Ayrıca, paranın, tedavül sisteminin ve yatırım faaliyetlerinin dışına çıkılarak iddihar edilmesi de iyi görülmediğinden dolayı tasarruf fonksiyonu söz konusu olmamaktadır. Fakat, "*Altın ve gümüşü biriktirerek Allah yolunda harcamayanlar*" vaidinde, sadece altın ve gümüş diye sınırlama yapıldığından dolayı, zekatinin verilmesi şartıyla diğer fiktif araçlara tasarruf fonksiyonunun verilebileceği düşünülebilir. Ama ayetin indiği zamanda altın ve gümüşün yegâne tasarruf aracı olduğu düşünüldüğünde aktüel tasarruf araçlarının da kıyasen dâhil edilmesi mümkündür. Bu konuda bağlayıcı kesin düşünce belirtilmediğinden kapsamlı çalışmalar yapılmasına ihtiyaç olduğu gibi vicdani kanaate göre uygulama yapılabilir.

Para politikası araçları ile para arzının arttırılmasının ekonomik parametreler üzerindeki etkileri ekonomik dengelere göre iyice değerlendirilmelidir. Altın ve gümüş paraya bağlı sistemlerde fiyat hareketlerinin kaynağı, kural olarak parasal değildir. Paranın piyasaya çok aşırı sürüldüğü halde fiyatların artmadığı ve çok cüz'i arttığı da görülmüştür. Mesela 414 yıllık bir süre içerisinde Osmanlı para hesap birimi olan akçenin yıllık değer kaybı; %0,2 olarak kalmıştır (Tabakoğlu, 1988, s. 90). Para arzındaki artışın fiyatları yukarı doğru hareketlendirmesi durumu, stokların azalması ve atıl kapasitenin tamamlanması aşamasına kadar görülmez. Fakat, tam istihdam düzeyinden sonra yapılacak her artış nominal artış anlamında olduğundan fiyatlar genel seviyesi üzerinde olumsuz etki doğurur. Bu nedenle uygulanan para sistemi üzerinde de ciddi görüş ayrılıkları söz konusu olmuştur.

Anayasal İktisat ekolünün kurucuları olarak kabul edilen J.M. Buchanan ve Berennan, para arzının enflasyonist etkilerden korunması için önerdikleri "*Parasal Anayasa*" yanında bir takım önerilerde bulunmuşlardır. Bu önerilerinden biri de; paranın değerinin, altın cinsinden belirlenmesidir. Bu sistemde; para birimi altın olarak tanımlanacak, altın alım satımı ve ihracat ve ithalatı da serbest

olacaktır. Kısacası, alternatif olarak Altın para standardını uygulamayı önermektedirler. Ki bu sistemde, para değerinin sıcak para akımlarından ve uluslararası dalgalanmalardan fazla etkilenmemesi beklendiği gibi, enflasyon etkisinin izale edilmesi yanında para politikası ve dış ticaret işlemlerinin daha sağlam ve kalıcı temellere oturmasını da sağlayabilir.

Kapitalist ekonomilerde, para talebi; muamele, ihtiyat ve spekülasyon saikleri ile yapılır. Spekülatif para talebi ve ihtiyat güdüsüyle para talebi istikrarsızlık, gelir ve istihdamda dalgalanma, adil olmayan gelir dağılımı meydana getirebilir. İnfak'ın teşviki, iddihar yasağı ve zekât kurumları, deflasyonist durumları engelleyici bir şekilde paranın tedavülde kalmasını sağlar. Paranın tedavülde (dolaşımında) kalmasının süreklilik göstermesiyle gelir ve harcama akımının canlı tutulması, iktisat politikasının en önemli teminatıdır. Ayrıca, zekâta dayalı sosyal güvenlik sistemi de ihtiyat güdüsüyle para tutma eğilimini zayıflatır. Bu sayede piyasanın durgunluğunun önlenmesi ve canlanmasının artırılması sağlanabilir.

5. İSLAM'DA PARA POLİTİKASININ MUHTEMEL HEDEFLERİ

İslami adalet, eşitlik, adalet ve dengenin İslami idealleri ile tutarlı olarak, İslami ekonomide para politikasının üç temel hedefi vardır ve bu da ilgiyi göz ardı eder. Bu hedefler:

- Ekonomik Büyüme ve İstihdam
- Adalet
- Enflasyon ile mücadele
- Parasal istikrar

Yukarıda belirtilen para politikası hedeflerinin doğru bir şekilde değerlendirilmesi ve bunların nasıl gerçekleştirilebileceği konusunda, aşağıda açıklanmıştır.

5.1. Ekonomik Büyüme ve İstihdam

Enflasyon İslami bir ekonominin hedefleri ile bağdaşmazken, insan acılarına sebep olan uzun süreli durgunluk ve işsizlik de kabul edilemez. Zaten ekonomik üretim ve istihdam arttırdığı ölçüde enflasyon ve parasal dengesizliklerle mücadele de o ölçüde kolaylaşır. Yani reel ekonomi istikrarlı bir şekilde büyüdüğü ölçüde finansal sektör de onu takip eder. Dolayısıyla, para politikası, tam istihdam ve verimli kaynakların kullanımı ile yüksek oranda ekonomik büyüme hedeflemektedir. Ancak, her ne pahasına olursa olsun ekonomik büyümenin maksimizasyonu bir İslam ekonomisinde para politikasının temel hedefi değildir. İslami değerler çerçevesinde maddi refah elde edilir. Maddi refah geçici olup gaflet ve rehavete sebebiyet verdiği için temel amaç olamaz ancak Allah'ın lütfu ile verilirse şükürünü arttırmaya çalışmak gerekir.

Temel ve ahlaki açıdan sorgulanabilir mal ve hizmetlerin üretimi amaçlanamaz. Gelecek nesillere pahasına Allah'ın verdiği kaynakların aşırı ve aşırı hızlı kullanılmasına yol açmamalı, ahlaki ve fiziki çevreyi bozarak mevcut veya gelecek nesillere zarar vermemelidir. Arazi, su ve orman kaynaklarının bozulması ve tükenmesi, ciddi hava ve su kirliliği ile çevresel dejenerasyon

halihazırda dünya çapında büyük endişe kaynağıdır. “Sürdürülebilir kalkınma” kavramı, Bu, gelecek neslin ihtiyaçlarını tehlikeye atmadan mevcut neslin ihtiyaçlarını karşılamak anlamına gelir. Ekonomik kalkınma ve sağlam çevre yönetimi aynı gündemin tamamlayıcı yönleridir. Yeterli çevresel koruma olmadan, gelişme zayıflatılacaktır; kalkınma olmadan çevre koruma başarısız olacaktır.

5.2. Dağılımcı Adalet

Para politikası, adalet dağıtımını hedefini teşvik etmek ve İslam ekonomisinde zenginlik ve ekonomik gücün yoğunlaşmasını önlemek için aktif olarak kullanılmalıdır. Yanlış para politikaları bazı insanların hak veya refah kaybına uğramalarına ve dolayısıyla adaletsizliğe yol açabilir. Bununla birlikte, para politikasının oluşturulmasında ve uygulanmasında dağıtıcı adaletle ilgili çok fazla endişe, para politikasının diğer hedeflerine ulaşmada genel verimliliğini ve etkinliğini olumsuz yönde etkileyebilir. Örneğin büyüme, istihdam ve gelişme. Gelir eşitsizliklerinin azaltılması ve gerekli yeniden dağıtım, bir İslam devletinin önemli bir politika hedefi olmalı ve bu nedenle de esas olarak maliye politikasının alanı olmalıdır. Para politikası bu hedefe sadece katkıda bulunabilir.

5.3. Enflasyon ile Mücadele

Para politikası, en çok talep, maliyet ve yapısal olarak üç kısma ayrılan enflasyonla mücadele amacıyla kullanılmalıdır. Çünkü enflasyon ekonominin bütün makroekonomik değerleri ile sosyal dengeleri bozar. Bazı âlimlere göre, enflasyonla uğraşmak, fitne ve fesatlarla uğraşmak gibi bir dini vecibedir. Çünkü enflasyon, sosyal, psikolojik ve ekonomik yozlaşmayı doğurmaktadır. Enflasyon, piyasalarda belirsizliklere neden olduğundan “kavramlar, değerler ve ölçüler anarşisine” zemin hazırlamaktadır. Bütün menfilikleri dolayısıyla enflasyon olayını, dini bir tabir olan “fitne” ve “fesat” ın kapsamı içine dâhil etmek mümkündür. Bazı düşünürlere göre (Şafak & Armağan, 1983, s. 56); bireylerin inançlarında ve manevi hayatlarında bozulma, yozlaşma ve sapmalara yol açan bu olayın önlenmesi veya asgarî düzeylere indirilmesi için çabalamak, “dinin korunması” prensibinin gereği olan bir vecibedir. Şerrin ve şerre vesile olacağı bilinen olumsuz gelişmelerin başlangıcını teşkil edecek olan sebep ve olayların önlenmesi için tedbir almak da dini bir kaide ve prensip olan “*sedd-i zarar*”ın gereğidir.

Samimi Müslümanların çoğunlukta olduğu piyasalarda, kartel, tröst ve tekelleşimden kaynaklanan enflasyon olgusunun olması beklenmediği gibi, Hz. Peygamber zamanında da bazen fiyatların yapısal sorunlar nedeniyle arttığı görülmüş olup, ahlaki bir sorun olarak değerlendirilmemişti. Bu nedenle İslam ekonomisi gerekliliklerinin kişisel, kurumsal ve teorik düzeyde uyuşması için tahkiki imana sahip bireylerin toplumsa çoğunluk olarak mevcudiyeti zorunludur. Zira tahkiki iman olmadığı zaman, ihlas ve samimiyet ortadan kalkarak yerini menfaatçilik, münafıklık, çatışma, bozgunculuk ve aldatma gibi istenmeyen olguların hüküm sürmesine engel olmak zordur. Osmanlı zamanında da altın ve gümüşün taşıyış edilmesi söz konusu olduğu zaman fiyatların arttığı görülmüştür ki, bu durumlar yeniçeri ayaklanmalarına da bazen neden olmuştur. Dolayısıyla,

serbest piyasa ilkesi yanında yapısal olmayan durumlarda ahlaki olumsuzluklardan kaynaklanan fiyat artışlarına müdahale edilmesi gerektiği gibi para politikası araçlarının da enflasyonist sonuçları doğurmayacak şekilde ölçülü olarak kullanılması esastır.

Türkiye gibi ülkelerde faizi körükleyen faktörler, kamu gelir-gider dengesizliği ile enflasyon oranlarının yüksekliği ve yanlış para politikalarıdır. Kamu borçlanma gereğinin yüksek olması durumu, faiz oranlarının yukarı doğru çıkmasına neden olduğu gibi, enflasyonla mücadelede de sıkı para politikası uygulamaları ile faiz oranlarının yükseltilmesi gerçekleri, halkının büyük çoğunluğunun Müslüman olmasına karşın, bu uygulamaların devam etmesine neden olan etkenlerden sayılabilir. Bu nedenle mevcut ağır borç yükü ile kurulan düzen nedeniyle, faizlerin Japonya’da olduğu gibi bazen sıfır seviyesine inmesi kısa dönemde mümkün değildir. Fakat, enflasyonla mücadelede maliyet enflasyonu üzerine gidilerek (ki zaten kredi faizlerinin artması da kuşkusuz bir maliyet unsurudur) piyasada tekelleşmelere ve kaynak israfına neden olmayacak şekilde rasyonel özelleştirmeler ile kamu kesiminde tasarrufların desteklemesiyle borç yükünün aşağı çekilmesi ve kamu borçlanma gereğinin düşürülmesi ile faiz üzerine gidilebilir ki bu durum, para politikası araçlarının da kullanımını gerektirmektedir.

Ekonomik olarak üretim tekniğinin yükseltilmesini ve teknolojik yetersizliklerin ortadan kaldırılmasını ve rekabet ortamında fiyatların doğal seviyelerine inmesini sağlayacak dış ticaret serbestiyeti de enflasyonla mücadelede bir araç olarak kullanılabilir. Türkiye dış ticaret hacminin sadece %8’ i gibi çok düşük bir kısmının komşu ülkelerle yapılıyor olması gerçeği, ekonomik büyüme ve istikrar için büyük öneme sahip olan dış ticaret yoluyla yerli üretimin arttırılmasının ve iç piyasada etkin rekabetin sağlanmasının ihmal edilmekte olduğunun bir göstergesidir.

5.4. Parasal İstikrar

İslami bir ekonomide paranın değerini korumak merkez bankası açısından neredeyse zorunludur. Böylece, merkez bankası, para arzının, reel dengelerdeki büyümeye olası bir katkıyla gerekçelendirildiği ölçüde genişlemesine izin vermelidir. Tüm insan ilişkilerinde dürüstlük ve adalet üzerine İslam’ın açık bir şekilde vurgulanması ve enflasyonun sosyo-ekonomik adalet ve genel refah üzerindeki olumsuz etkisinden dolayı paranın değerinin istikrarı yüksek öncelikli olarak kabul edilmelidir. Çünkü enflasyon toplumda yardımlaşma duygusuna ciddi zarar verdiği gibi ahlaki çöküntüye de yol açabilmektedir. Parasal genişleme de enflasyona doğrudan yol açan etkenlerden birisi olarak dikkate alınmalıdır. Ancak, mutlak olmak yerine, bu hedef genel fiyat seviyesinde görece istikrar anlamına gelmelidir. Mutlak fiyat istikrarı, para politikasının optimum büyümesi ve tam istihdam hedefi ile çatışabileceğinden, ne makul ne de arzu edilebilir.

Parasal istikrarı olumsuz etkileyen en önemli faktörler enflasyon ve işsizliktir. Faiz kurumlarının ve faiz lobisinin manevralarıyla reel sektör olumsuz etkilenmekte ve para politikaları da etkisiz kalabilmektedir. Enflasyonu önlemek için sıkı para politikası uygulanırken toplam talep daralmasıyla üretim ve büyüme

parametrelerinde düşüş trendiyle birlikte işsizlik de artabilmektedir. Üretim ve reel ekonominin güçlenmesi için genişletici para politikası uygulanması durumunda ise enflasyon durdurulamamakta ve özellikle enflasyonist ortamda aşırı yükselen reel faizler spekülasyon ve arbitraj gibi parasal ve istikrarsızlaştırıcı faaliyetlere göre ekonominin genel trendinin belirlenmesine yol açmaktadır.

İslam para politikasında faiz olmayacağından dolayı parasal operasyonlar ve spekülasyon riski de kontrol altına alınabilmektedir. Faiz ve repoya gönül bağlamaktansa mecburen reel sektör parametreleri ön plana çıkacaktır. Ayrıca servet üzerinden alınacak olan zekât ile de toplam talep ve gelir dağılımı düzeltilebilecektir. Bu da para politikası amaçları ile araçlarının farklılaşması anlamına gelmektedir. Bu hususta üç neden gösterilebilir (Chapra, 1983):

1. Faize dayalı varlıklar mevcut olmayacağından dolayı nakit fon sahiplerinin reel sektöre yönelmesine yol açacaktır.
2. Kısa vadeli olduğu kadar aynı zamanda uzun vadeli yatırım fırsatları da farklı risk düzeylerine göre yapılandırılabilir.
3. Faiz gelirin kalmaması ve yatırıma dönüştürülmeyen atıl varlıkların zekat ile erimesinden dolayı fonlar her halükarda spekülatif faaliyetlere giremeyeceklerdir.

İslami merkez bankaları da durağan fiyatlar ve İslam'ın diğer sosyoekonomik hedeflerine göre tam istihdamda gerekli olan para talebini tahmin ederek dengeli bir şekilde para arzını da belirleyebilecektir. Dolayısıyla parasal politika ile ilgili değişkenler faiz oranına göre değil, arzulanan para arzı düzeyine göre belirlenebilecektir. Buradaki hedef de para arzının ne yetersiz ne de fazla olmamasının piyasa fiyatlarında mal ve hizmet arzı kapasitesiyle orantılı bir şekilde sağlanması olmalıdır (Chapra, 1983, s. 6).

6. PARASAL GENİŞLEMENİN KAYNAKLARI

Chapra (1983) tarafından yapılan bir analiz sonucuna göre parasal genişlemenin üç önemli sacayağı vardır. Bunlar; açık bütçe, ticari banka kredileri ve cari açıklardır. Mali açıkların veya açık bütçenin parasal genişlemeye yol açtığı konusunda iktisatçılar arasında görüş birliği vardır. Bu da kamu harcamalarının gelirlerden fazla olması nedeniyle açık finansman politikalarıyla reel piyasa ile mali piyasa dengelerinin bozulmasından kaynaklanmaktadır. Borçlanma yoluyla bütçe açığının finanse edilmesi durumunda ise özel yatırımların azalması ve kamu mali disiplininin sürekli bozularak fiktif piyasaların güçlenmesine yol açmaktadır. Her halükarda reel ve üretken piyasanın yani ekonominin temel dinamiklerinin zarar görmesi söz konusu olmaktadır. İslam ekonomisine göre açık bütçe politikası ve borçlanma zaruret halinde ve ancak acil durumlar için uygulanabilir. Bir taraftan israf ekonomisi bir taraftan açık finansman ve borçlanma için ihtiyaç gerekçelendirmeleri geçerli değildir. Bu anlamda İslami bir hükümetin yapacağı en önemli uygulama israf ve gereksiz harcamaların kaldırılarak mevcut imkânların elverdiği ölçüde büyümeye çalışmaktır.

Ticari bankalardaki mevduatlar da ciddi bir şekilde kaydi para arzının meydana gelmesine yol açmaktadır. İstenilen para genişlemesi düzeyine erişim için mevduat türlerinin düzenlenmesi gerekir. Ancak İslami bir sistemde kredili

mevduat kabul edilmeyeceğinden dolayı kaydi para ve mevduat türevleri aracılığıyla kontrolsüz para genişlemeleri de meydana gelmeyecektir (Chapra, 1983, s. 8). Bunun yanı sıra, Müslüman ülkelerin neredeyse hepsinde cari açık sorunu olduğu gerçeğinden hareketle her ne kadar otomatik olarak parasal genişlemeye doğrudan neden olmasa bile dolaylı yönden ilişkisi mevcuttur. Çünkü cari açık devalüasyonu tetiklediğinden dolayı dış borçların yerli para cinsinden artmasıyla bütçe üzerinde ek yük meydana getirmesi anlamına gelmektedir. Bu nedenle de cari açık oluşmaması için yapısal önlemler alınmalıdır.

Para arzındaki büyümenin yetersiz ve aşırı olmamasını sağlamak için, parasal genişlemenin başlıca üç kaynağını dikkatli bir şekilde izlemek önemlidir:

- Merkez bankasından borçlanarak devlet mali/bütçe açıklarının finansmanı;
- Mevduatın ticari banka kredisi yaratılması yoluyla genişletilmesi
- Ödemeler dengesi fazlasının parasallaştırılmasıdır.

6.1. Mali Açıklar

Kamu mali açıkları, aşırı derecede parasal genişlemenin önemli bir kaynağı olabilir ve olmuştur. Hükümetin, istikrarlı bir fiyat seviyesinde sürdürülebilir olandan daha hızlı bir oranda reel kaynak çıkarmaya yönelik girişimleri, sürekli artan mali açıklara ve para arzındaki artışların hızlanmasına yol açarak, enflasyonist bir spirale katkıda bulunacaktır. Kamu sektörünün bankacılık sistemine bağımlılığı arttıkça, merkez bankasının tutarlı bir para politikası izlemesi o kadar zor oluyor. Bu nedenle, para politikasının etkili olması ve ulusal hedeflerin gerçekleştirilmesi için parasal ve maliye politikaları arasında bir eşgüdümün olması gerekir.

Verimsiz ve savurgan harcamaları ortadan kaldırma ihtiyacı tüm Müslümanlar için dini bir zorunluluktur. Hükümetler için özellikle önemlidir, çünkü insanlar tarafından sağlanan kaynakları bir güven olarak kullanırlar ve bu israfları kullanmak, bu toplumsal güveni ihlal eder. Sınırlı kaynaklar, Allah'a hesap verme sorumluluğunun bilinciyle verimli ve etkili bir şekilde kullanılmalıdır. İslami öğretilerin ışığında tüm harcama programının dikkatli bir şekilde gözden geçirilmesi gerektir.

Tüm gereksiz ve yersiz harcamalar ortadan kaldırıldıktan sonra, hükümet harcamaları dengesi üç kısma ayrılabilir:

1. Normal yinelenen cari harcamalar
2. Büyük proje harcamaları
3. Acil harcamalar

Kâr ve zarar paylaşım düzenlemelerine uygun olmayan projelere yapılan harcamalar da dahil olmak üzere, tüm normal, tekrarlanan devlet harcamaları, vergi gelirleri ile finanse edilmelidir. Bu tür amaçlarla borç finansmanı sağlanamaması, gizli bir nimet olarak görülmeli ve devlet harcamalarında ihtiyaç duyulan disiplini ortaya çıkarmaya yardımcı olmalıdır. Hükümet, kamu yararı açısından gerekli olduğu durumlarda, öz kaynak finansmanı için uygun olan projeleri üstlenebilir, ancak finansman, finansal kurumlara ve kamuya hisse satış

yoluyla elde edilmelidir. Ticari destekli bir fiyatlandırma sistemi, genel bir sübvansiyon olmaksızın benimsenmelidir. Zavallı ve alt orta sınıf aileler için ihtiyaç duyulan tüm sübvansiyonlar, Zekat gelirlerinden, bağışlardan ya da faizsiz borçlanma ile düzenlenmelidir. Hisse senedi finansmanı ve ticari fiyatlandırma, hükümetlerin kimi zaman kazanılmış menfaatleri yerine getirmek için üstlendikleri gereksiz ve verimsiz veya prestijli projelerin bir kısmını ortadan kaldırmaya yardımcı olmalıdır. İki yoldan biriyle finanse edilemeyen acil harcamalar veya kaçınılmaz açıklar, bankacılık sisteminden enflasyon dışı bir çerçevede ve sınırlı ölçüde borçlanılarak finanse edilebilir.

6.2. Ticari Banka Kredisi

Ticari banka mevduatı para arzının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu tortular analiz uğruna iki kısma ayrılabilir. Bankacılık sistemini temel parayla temin eden "birincil mevduatlar" (merkez bankası ile birlikte nakit artı mevduatlar); ve Bir oransal rezerv sisteminde, kredi genişlemesi sürecinde ticari bankalar tarafından yaratılan parayı temsil eden ve önemli bir parasal genişleme kaynağı olan 'türev mevduat'. Türev mevduatlar, hükümet veya merkez bankası tarafından çıkarılan para ile aynı şekilde para arzında bir artışa yol açtığından ve bu genişleme, hükümet açıkları gibi, reel sektörde dengeleyici bir büyüme olmaması durumunda da enflasyonist olma potansiyeline sahiptir. İstenen parasal büyümenin sağlanabilmesi durumunda, türev mevduatlardaki genişlemenin düzenlenmesi gerekmektedir. Bu, ticari bankalara taban paranın mevcudiyetinin düzenlenmesiyle başarılabilir.

6.3. Cari Açık

Sadece birkaç Müslüman ülke dışında hepsi cari açık vermektedir. Ödeme açığı dengesine sahip olan Müslüman ülkelerde, cari işlemler açıkları ve yeraltı sermaye çıkışları yoluyla ödemeler dengesizliği dengesini yaratan kamu ve özel sektör göze çarpan tüketim ile birlikte sağlıksız parasal genişleme söz konusudur. Özellikle aşırı tüketim eğilimiyle ithalat-ihracat dengesizliği döviz darboğazına sürüklemekte ve kur baskısıyla birlikte enflasyon ve faiz oranları yukarıya doğru tırmanma eğilimine girmektedir. Ülkenin döviz baskısından kurtulması için hükümetlerin dış kaynak arayışına girmeleri orta ve uzun vadede çözüm sağlayamaz. Bu da ekonomideki beklentileri ve üretim ilişkilerini olumsuz yönde etkileyerek ekonominin istikrarsızlaşmasına neden olmaktadır. İsrif ekonomisinin ortadan kalkması, yerli üretimin güçlendirilmesi ve şirketlerin dış piyasaya karşı rekabetçiliğinin artmasıyla ilişkili geniş bir konudur. Tek başına parasal politikalarla düzeltilmesi olanaklı değildir.

7. KREDİ POLİTİKASI

İslam'da kredi talebi ve kullanımı teşvik edilmemekte ve hatta öz sermayelerini arttırmaları istenmektedir. Bununla birlikte gereğinde faizsiz kredi arzının genişletilmesi amaçlanmaktadır. Zira Kur'an'da ödünç vermenin teşvik edildiğini ve kredi alana kolaylık sağlanması hakkında çok kaynaklar vardır. Hz. Peygamber, borç vermeyi sadakadan üstün tutmuştur.

İslam, teşebbüs faktörüne çok önem vermektedir. Faizin kaldırılması ile kar saiki itici güç haline gelmekte, kredi arzını yeterli hale getirmeye yönelik

tedbirler alınarak, teşebbüsün önce kendi imkânlarına dayanarak, sağlam bir zeminde harekete geçirilmesi ile üretimin artırılması ve iş hacminin genişletilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca, faizli kredilerin ve belirsiz mübadelelerin yasaklanması, kredi sistemi üzerindeki spekülasyon oyunları da engelleyici rol oynar.

İslam ekonomik düzeninde faiz oranlarının yerini, değişken kar oranları aldığından, örneğin reeskont hadlerini değiştirerek politika yapmak kabul edilmiyor. Fakat ehven-i şer ilkesi gereğince faizli bir sistemde bu araçların kullanılması gerekiyorsa elbette kamu yararı ve toplumsal zararın önüne geçilebilmesi açısından kullanılması gerekebilir. Merkezi para ve kredi müessesesi (Merkez Bankası) para arzını ve kredileri kontrol ederek fiyat artışlarını engelleyici, yararlı üretimi arttırıcı ve piyasayı düzenleyici bir müessese teşkil eder.

Firmaların finansman ihtiyacı için çeşitli ortaklıklar halinde birlikler oluşturması mümkün olduğu gibi devlet tarafından faizsiz kredi verilmesi de büyük öneme sahiptir. Ayrıca, toplanan zekâtlardan borçluların borçlarının ödenmesi için pay dahi ayrılabilir. Böylece kredi (Karz-ı hasen) teşvik edilmiş ve yaygınlaştırılmış olur. Fakat enflasyonun sürünen bir duruma ve tek haneli sifıra yakın seviyelere getirilmemesi durumunda borçlanma hususunda problemler devam edebilir. Ayrıca, Mevdudi' ye (Mevdudi, 1985, s. 170) göre; ihtiyaç dışı olan savurganlık ve israf olarak nitelendirilebilecek harcamalar için borç kapılarının kapatılması gerekir. Ona göre, ücretle çalışanların özel veya kamu olması fark etmeyerek kendi kurumlarından ihtiyaçları karşılığında geri ödenmesi koşuluyla borç para verilmesinin yasal düzenlemeyle zorunlu hale getirilmesi, borçlanma hususunda önemli çözüm sayılır.

İslam Hukukçularına göre; bugünkü noter sisteminin kurulup faaliyet vermesini ilk isteyen İslam dinidir. Bugünkü noterlik hizmetleri gibi daha İslam'ın ilk zamanlarında faaliyet veren "Şahitlik ve Katiplik Müessesesi" vardı. Bu da özellikle borç ve kredi işlemlerinde kullanılan bir müessesedir. Karz-ı Hasen, özellikle iflasın eşiğine gelmiş olan veyahut kısa, orta dönemlik acil fon ihtiyacı olan kişi ve kurumlara çok faydalı olur. Ayrıca, ekonominin özellikle konjonktür dönemlerinde fazla sarsılmamasını sağlayacağı finansman imkanları v.b. gibi fonksiyonları ile pozitif etkisi göz ardı edilmemelidir (Kiaee, 2007).

Karz-ı Hasen müessesesinin işleyişi kısaca şöyledir: Bu müesseseye parası olanlar bu paralarını altın karşılığı olarak yatırırlar. Paraya ihtiyacı olan tüketici veya yatırımcı buradan parayı alır ve müessesenin işlemesi için gerekli olan kira gideri gibi sabit ve varsa değişir masraflarını karşılayacak kadar kendi payına düşen bir ücret öder. Parayı alanla veren birbirlerini bile tanımadıkları halde faiz olmaksızın darda kalanlar bu şekilde ihtiyaçlarını giderirler, iflas eşiğinde olanlar, faiz maliyeti olmaksızın ve kimseye minnet etmeden, kendisi sıkıntıdan ve ekonomi de durgunluktan kurtulmakta ve hem de yastık altındaki paraların da bu şekilde ekonomiye yatırım, istihdam ve üretim olarak geri dönmesi sağlanmış olmaktadır. Ekonomik olarak bu müessesenin büyük faydaları yanı sıra, sosyal olarak da kuşkusuz büyük yararları vardır.

“Borçlanmada değer kaybının önlenmesi, borç verme müessesesinin devamı için de önemlidir. Çoğu İslam alimlerine göre, dört mezhep, borcun ödenmesinde “Mümaselet prensibi” ile değer kaybının (enflasyon farkının alınmasının) caiz olduğu görüşündedir. Bu konudaki dayanakları ise, “İslam’da zarar verme ve zararı zararlarla karşılama diye bir şey yoktur.” Hadisine dayandırmakta ve buradaki maslahatı da kamu menfaati ile ödünç para vermenin kesintiye uğratılmamasıdır. Değer kaybı hesabının da altın değeri üzerinden yapılması esas alınmıştır” (Şafak & Armağan, 1983, s. 46).

Merkez Bankasının, zorunlu karşılık oranlarını değiştirme ve kredi plafonu gibi kredi arzı üzerindeki doğrudan kontrolleri, İslam ekonomisinde yalnızca geçiş döneminde politika aracı olabilir. Merkez Bankası, faizsiz kredi (Karz hasen) oranların ayarlayarak para politikasına yön verebilir. Mudarebe uygulamasına göre oluşturulan bankacılık sisteminde, kara katılma oranları değiştirilebilir. Mesela, daraltıcı bir para politikası izlenmek isteniyorsa, banka %40 kara katılma oranı ile verdiği krediyi bu sefer, %50`den verir.

Ayrıca, açık piyasa işlemlerinde hisse senetleri ve kâr ortaklığı senetleri kullanılabilir. Merkez Bankası, bu tür araçlar ile kredi arzını düzenler. Faizin engellenmesi, spekülasyonları asgari düzeye indirerek uygulamada daha net sonuçlar alınmasını sağlayabilir. Bunlardan başka, Merkez Bankası, selektif (seçici) kredi politikası izleyerek üretim yapısına yön verebilir (Tabakoğlu,1988, s. 94).

SONUÇ

Türkiye gibi ülkelerde faizi körükleyen faktörler, kamu gelir-gider dengesizliği ile enflasyon oranlarının yüksekliği ve yanlış para politikalarıdır. Kamu borçlanma gereğinin yüksek olması durumu, faiz oranlarının yukarı doğru çıkmasına neden olduğu gibi, enflasyonla mücadelede de sıkı para politikası uygulamaları ile faiz oranlarının yükseltilmesi gerçekleri, halkının büyük çoğunluğunun Müslüman olmasına karşın, bu uygulamaların devam etmesine neden olan etkenlerden sayılabilir. Bu nedenle mevcut ağır borç yükü ile kurulan düzen nedeniyle, faizlerin Japonya’da olduğu gibi bazen sıfır seviyesine inmesi kısa dönemde mümkün değildir. Fakat enflasyonla mücadelede maliyet enflasyonu üzerine gidilerek (ki zaten kredi faizlerinin artması da kuşkusuz bir maliyet unsurudur) piyasada tekelleşmelere ve kaynak israfına neden olmayacak şekilde rasyonel özelleştirmeler ile kamu kesiminde tasarrufların desteklemesiyle borç yükünün aşağı çekilmesi ve kamu borçlanma gereğinin düşürülmesi ile faiz üzerine gidilebilir ki bu durum, para politikası araçlarının da kullanımını gerektirmektedir.

Parasal istikrarı olumsuz etkileyen en önemli faktörler enflasyon ve işsizliktir. Faiz kurumlarının ve faiz lobisinin manevralarıyla reel sektör olumsuz etkilenmekte ve para politikaları da etkisiz kalabilmektedir. Enflasyonu önlemek için sıkı para politikası uygulanırken toplam talep daralmasıyla üretim ve büyüme parametrelerinde düşüş trendiyle birlikte işsizlik de artabilmektedir. Üretim ve reel ekonominin güçlenmesi için genişletici para politikası uygulanması durumunda ise enflasyon durdurulamamakta ve özellikle enflasyonist ortamda

aşırı yükselen reel faizler spekülasyon ve arbitraj gibi parasal ve istikrarsızlaştırıcı faaliyetlere göre ekonominin genel trendinin belirlenmesine yol açmaktadır.

Aşırı borçları ve vergi gelirlerinin büyük kısmı borç faizlerinin ödenmesine giden ülkelerde, faiz ve enflasyonu ortadan kaldırmak kolay değildir. Öncelikle, kamu sektörünün kendi hantal yapısından özelleştirme yoluyla küçülmesi ve aşırı borçlarından kurtulması gerekir. Vatandaşlık bilinci uyandırılarak güven veren bir hükümetle el ele verilerek kişi başına düşen borç miktarı tespit edilip bu konuda devlete yardımcı olunması için sivil toplum örgütlerinin yardımı sağlanmalı ve hazineye yardımda bulunanlar ilan edilerek milli ve dini şuur uyandırılarak teşvik edilebilmelidir.

İslami finansal araçlar, farklı düzeylerde merkez bankası, hükümet ve ticari bankalar ile bankacılık dışı para ve finans kurumlarında parasal, mali ve mali politikaların uygulanmasında dikkate alınmalıdır. İslami merkez bankacılığında normalde geleneksel faiz taşıyan tahvillere izin verilmemelidir. Bu kısıtlama çoğunlukla İslami merkez bankacılığını para politikasının uygulanmasında geleneksel olandan ayırmaktadır. Ayrıca, parasal otoriteler ticari bankaları, para ve kredi fonlarını ve kurumlarını denetlemekten yasal olarak sorumludur. Merkez bankacılığının hedefleri ve para politikası da geleneksel sistemlere benzer; ama çıkar çatışması yasağı göz önünde bulundurulmalıdır. Bütün insanlığın refahı ve ekonomik istikrar, iç ve dış para değerlerinin sabitlenmesi, sürdürülebilir ve dengeli ekonomik büyümenin desteklenmesi, ekonomik kalkınma için kaynakların harekete geçirilmesi, gelir ve refah dağılımının iyileştirilmesi vb. gibi temel hususlar hem İslami hem de geleneksel merkez bankacılık sistemlerinde dikkate alınır. İslami merkez bankacılığının işlevleri de para arzının düzenlenmesi, banka finansmanı yönünü etkileme, korunma önlemleri sağlama ve bankacılık denetimi gibi konvansiyonel düzenlemelere benzemektedir.

Sonuç olarak, kapitalist para politikasını yönlendiren en önemli unsurun, faiz hadleri olduğu bilinmektedir. İslam'da ise, faiz yasağı sadece para politikasının değil, para ve kredi arz ve talep yapılarının değiştirilmesi vardır. Buna göre, bunları belirleyen temel faktör iktisadi istikrar ihtiyacıdır ki bunun sağlanması için enflasyonist ortamdan kurtulmak gerekir. Böylece, gelir dağılımını bozucu ve dolayısıyla adalet ve refahı giderici durumlara yol açılmamış olur. Paranın sürekli tedavülde kalması ve kredi arzının genişletilmesi, gelirleri reel olarak arttırır. Böylece, hem iktisadi gelişme, hem de adil gelir dağılımı sağlanmış olur.

KAYNAKÇA

- Ahmad, A. (2000). Instruments of Regulation and Control of Islamic Banks by the Islamic Central Banks. Islamic Development Bank.
- Ansari, M. (1994). İslamic Perspectives on Sustainable Development. The American Journal of Islamic Studies, 394-402.
- Ariff, M. (1982). Monetary and Fiscal Economics of Islam. Selected Papers King Abdulaziz University, Jeddah, Saudi Arabia.
- Aström, Z. H. (2011). Paradigm Shift for Sustainable Development: The Contribution of Islamic Economics. Journal of Economic and Social Studies, 73-84.

- Atilgan, A. (1996). İslamın Ekonomik Politikaları. İSTANBUL: Nesil Yayıncılık, No:2.
- Bidabad, B. (2012). Islamic Monetary Policy. Bidabad: <http://www.bidabad.com/doc/islamic-monetary-policy-en.pdf> adresinden alınmıştır
- Chapra, M. U. (1983). Monetary Policy in an Islamic Economy. Money and Banking in Islam, 1-28, <http://www.iiibf.org/elief-chapra.html>.
- Çayıroğlu, Y. (2014). İslâm İktisadının karakteristik özellikleri. İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, 149-183.
- Gundolf, K., & Filser, M. (2013). Management Research and Religion: A Citation Analysis. Journal of Business Ethics, January 1., 177–185.
- Hill, L. E. (1989). Cultural Determinism or Emergent Evolution: An Analysis of the Controversy Between Clarence Ayres and David Miller. Journal of Economic Issues, Vol. XXIII, No. 2, 465-471.
- Jha, Y. (2013). Examining the Meta-Principles of Modern Economics and their Implications for Islamic Banking and Finance. Islamic Sciences, Vol. 11, 169-181.
- Khan, M. F. (2013). Theorizing Islamic Economics: Search for a Framework for Islamic Economic Analysis. Islamic Econ., Vol. 26 No. 1, 203-236.
- Kiaee, H. (2007). Monetary Policy In Islamic Economic. Online at <http://mpra.ub.uni-muenchen.de/4837/>, MPRA Paper No. 4837.
- Koehler, B. (2011). The Economist Mohammed Ibn Abdullah (570 – 632). Economic Affairs, 109-114.
- Marsuki, M. Z. (2009). Religious Agendas Towards Sustainable Development: An Islamic Perspective. Malaysian Journal of Science and Technology Studies, 22-39.
- Mevdudi, E. (1985). Faiz. İstanbul: Bir Yayıncılık, Çev: Beşir Eryarsoy, No:41.
- Nakvi, N. H. (1985). Ekonomi ve Ahlak. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Nienhaus, V. (2013). Method and Substance of Islamic Economics: Moving Where? Islamic Economics, 169-202.
- Ökte, K. S. (2010). Fundamentals of Islamic Economy and Finance: Theory and Practice. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 180-208.
- Riis, O. (1989). The Role of Religion in Legitimizing the Modern Structuration of Society. Acta Sociologica, 137153.
- Shittu, A. B. (2014). The Qur'anic worldview: A springboard for cultural reform. Intellectual Discourse, 239-242.
- Steigerwald, D. (2005). Our New Cultural Determinizm. Society, January 1, 71-75.
- Şafak, A., & Armağan, S. (1983). İslam Açısından Enflasyon ve Çözüm Yolları. İstanbul: Ensar Yayıncılık.
- Tabakoğlu, A. (1988). İslam ve Ekonomik Hayat. ANKARA: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, No :85.
- Wilber, C. K. (1974). The 'New' Economic History Re-examined: R. H. Tawney on the Origins of Capitalism. American Journal of Economics & Sociology, July 1., 249-258.
- Zaman, A. (2012). Crisis in Islamic Economics: Diagnosis and Prescriptions. Islamic Econ, n., Vol. 25 No. 1, 143-166.

SUMMARY

The most important factors affecting the monetary stability are inflation and unemployment. In Muslim countries, the real sector is adversely affected by the interest institutions and the maneuvers of the interest lobby, and thus the monetary policies implemented by the governments are ineffective. While tight monetary policy is applied to prevent inflation, unemployment may increase along with the downward trend in production and growth parameters with total demand contraction. In case of expansionary monetary policy for strengthening production and real economy, inflation cannot be stopped. Real interest rates,

especially in the inflationary environment, lead to the determination of the general trend of the economy in line with the demands of the financial sector based on monetary and destabilizing activities such as speculation and arbitrage.

It is not easy to eliminate the interest and inflation in the countries that are in excess of the excessive debtor and the majority of the tax revenues for the payment of debt interest. First of all, the public sector needs to shrink from its bulky structure by privatization and get rid of its excessive debts. All processes should be made clear and understandable. It is necessary to help civil society organizations in order to help the state to determine the amount of debt per person by giving hand in hand with a government that gives confidence to citizenship consciousness. In addition, social assistance should be encouraged by promoting national treasury by raising national and religious awareness. Islamic financial instruments should be taken into account in the implementation of monetary, financial and fiscal policies in different levels of central bank, government and commercial banks and non-bank money and financial institutions.

In Islamic central banking, traditional interest-bearing bonds normally should not be allowed. This restriction mostly distinguishes Islamic central banking from the traditional in the implementation of monetary policy. Moreover, monetary authorities are legally responsible for supervising commercial banks, money and credit funds and institutions. The objectives of central banking and monetary policy are similar to traditional systems; but the ban on conflict of interest should be considered. Welfare of all humanity and economic stability, stabilization of domestic and foreign currency values, support of sustainable and balanced economic growth, mobilization of resources for economic development, improvement of income and welfare distribution etc. basic considerations are considered in both Islamic and traditional central banking systems. The functions of Islamic central banking are similar to the conventional regulations such as regulating money supply, influencing the direction of bank financing, providing safeguard measures and banking supervision.

As a result, it is known that the most important factor driving the capitalist monetary policy is the interest rates. In Islam, the ban on interest is not only monetary policy, but also changing the supply and demand structures of money and credit. Accordingly, the main factor that determines them is the need for economic stability, in order to achieve this, it is necessary to get rid of the inflationist environment. Thus, there is no way to disrupt the income distribution and thus to lead to justice and welfare. Continuous circulation of money and expanding credit supply increase incomes in real terms. Thus, both economic development and fair income distribution are ensured.